

Somogyi Győző: „Salföldi Noé bárkája”

Takács Géza interjúja

LÁTÓSZÖG

– *Az iskoláiról kérdezném.*

– Mielőtt az iskoláimról szó esne, azért először a családomról, mert ez a legfontosabb. Apám vasutas volt, Somogy megyei származású, anyám jászapáti parasztlány, Budapesten házasodtak össze a múlt század elején, 1920-ban. Én késői gyerek voltam, '42-ben születtem. Erősen katolikus család voltunk és vagyunk. Ez volt az alap. A fordulat évében, Rákosiék hatalomátvételekor kezdtem az első osztályt. Az első félévben még kereszt volt az osztályban a falon, imádkoztunk, és az egyes volt a legjobb osztályzat. Aztán félévkor a hetes lett, és ekkor lekerült a kereszt. A következő évben pedig már Rákosi portréja volt fent, és a hitoktató tanárt, nyilvánosan megbélyegezve, kizavarták az iskolából azzal a felkiáltással, hogy a fekete reakció ügynökét nem tűrhetjük az iskolában.

Mi persze nem értettük, mi történt. Lelkes híve lettem Rákosi és Sztálin elvtársnak. A szüleim pedig nem mertek szólni sem. Ez volt a kettős nevelés korszaka, vasárnap minden gyerek ministráns volt, a hét többi napján pedig úttörő. Az iskolában kaptuk a marxista, ateista ideológiát, vasárnap viszont a templomban voltunk. Érdekes, hogy e kettő közt kisgyerekként

nem éreztem feszültséget. Szentként tiszteltem Sztálin és Rákosi elvtársat. Azt gondoltam, hogy minden bizonnyal a mennyországba jutnak, mert jó emberek. De ezt a feleségem is mesélte, hogy ő minden este imádkozott Rákosi elvtársért.

Ötvenhat ennek egy csapásra véget vetett, akkor én már első gimnazista voltam. Onnantól kezdve megszűnt a skizofrénia, mert a világnézetem és a politikai felfogásom szinkronba került.

Az általános iskolám a Bezerédi utcai Általános Fiúiskola volt, a VIII. kerületben, a Tisza Kálmán tér közelében, eléggé proletár, vad környék. Ott engem minden nap megvertek. Gyenge gyerek voltam, meg a vasutas gyerekek afféle úri gyerekeknek számítottak a cigány és a proligyerekekhez képest. Agyabugyában mindig alulmaradtam. Az általános iskola ilyen szempontból egy vesszőfutás volt nekem.

Szerettem volna rossz tanuló, erős kölyök lenni, mert azok imponáltak, ezzel szemben jól tanuló, gyenge gyerek voltam. Sőt, éltanuló, amiért még külön pofonok jártak. De azért valamit az élet sűrűjéből ott is fölszedtem magamra. Érdekes, hogy még a ministránsok közül is kivertek. Nem lehettem ministráns, mert ott is az ököl-

vívók érvényesültek. Tehát merő kudarc mindenütt. Ehhez képest óriási váltás volt a Képzőművészeti Gimnázium.

Az általános iskolai rajztanárom tehetségnek talált. *Reményi Gyulának* hívták, kitűnő pedagógus volt. Néhány gyereket elírányított a szakkörbe, amit ő vezetett, és utána javasolta nekem a Képzőművészeti Gimnáziumot. A szüleim azt mondták erre, hogy naplopó leszek, és akasztófán fogom végezni, mert a

művészek azok mind naplopók. Reményi beszélt a szüleimmel, hogy így is lehet belőlem rendes ember. Ebben makacs voltam, mert semmi más nem érdekelt. Apám a vasutaság felé akart terelni, mondván, hogy az egy nyugdíjas állás, és valóban, a MÁV (Magyar Államvasutak) jóságos atyja volt sokáig az alkalmazottaknak. A szakszervezeti üdüléstől, a családi pótlékokon és a szabad jegyen keresztül, a vasút tényleg gondoskodott a dolgozóiról. Minden nyáron, már negyedik elemista koromtól dolgoztam a vasútnál, mint fűszedő gyerek, aztán krampácsolóként, hogy megkeressem a zsebpénzt, meg a bicikli árát. Apám elvárta, hogy dolgozzunk. Nagyon szeretem a vasutat.

Még most is, ha a szaga megcsap, otthon érzem magam. De végül is a művész pálya vonzása erősebb volt. Négyéves koromtól kezdve folyton rajzoltam, kézműveskedtem, papírból hadseregeket készítettem, terepasztalon csatákat vívtam. Ezt a játékot még a mai napig űzöm. A kezem szüntelenül járt, valamit mindig bütyköltem. Ez volt az a vonal, ami felé elindultam, a makettezés. Azt gondoltam, ebből valami lehet. Ugyanakkor jó tanuló is voltam az általánosban, de nem érdekelt semmiféle tudomány. Se orvos nem

akartam lenni, se mérnök. Hogy mi az a művészet, azt nem tudtam, de mindenesetre arrafelé húzott a szívem. A művészeti iskolában tényleg otthonra találtam.

– *Az általános iskolában számon tartják Önt, mint egykori növendéküket, volt ott azóta?*

– Nem tartanak számon, sosem kerestek meg, de jártam ott. Olyan kicsi volt minden. Az ajtók, az ablakok, a kilincsek. Érdekes, hogy az ottani kis iskolatársaimmal sincs kapcsolatom.

Hiszen nem kedveltek. '56 amúgy is elég éles cezúra volt, ugyanis az iskola az egykori pártház közvetlen szomszédságában van. Volt osztálytársaim, idősebb iskolatársaim nagy része harcolt a forradalomban, többen életüket veszítették, mások pedig disszidáltak.

A mi lakásunk a Keleti pályaudvar mellett telitalálatot kapott, porig égett. Mi a pincében megmenekültünk, de egy évig máshol laktunk, amíg visszaköltözhattünk. Akkor már második gimnazista voltam.

Az a gyerekvilág, amiben éltem addig, teljesen megszűnt.

– *Amikor beiratkozott a gimnáziumba, az '56 ősze.*

– Az a forradalom ősze. Igen. Anyám nagy rutinnal ránk zárta a lakást (van egy öcsém is, két évvel fiatalabb nálam). Mi nem vettünk részt semmiben. Apám, amikor úgy látszott, hogy győzött a forradalom, akkor kézen fogva körbevezetett a harcok színhelyén. Mindent láttam. Az összeégett orosz katonákat, a pártház ost-

nem lehettem ministráns, mert ott is az ökölvívók érvényesültek

papírból hadseregeket készítettem, terepasztalon csatákat vívtam

romát. Azt közvetlenül egy utcasarokról néztük végig. Mindent láttam, de mint gyereknek, ugyanolyan természetes volt ez is, mint az iskolai pofonok.

– *Az édesapja miért vitte? Mi volt az indoka erre a bemutatásra?*

– Apám teljesen felvillanyozódott, hogy győztünk.

– *Annak jegyében, hogy gyerekek, akkor itt most új világ lesz?*

– Lesz csokoládé! Nem tudtuk egyébként, hogy az mi, mert nem ettünk még csokoládét, de valami jó lehet, abban biztosak voltunk. Addig nem mesélt a régi világról semmit. Akkor hirtelen megnyílt, s megtudtuk tőle, milyen lehetett a Rákosi elvtárs nélküli élet.

Aztán megint csak visszacsöppentünk a szocializmusba. A gimnáziumban pedig beszippantott a művészlét, a művésznek készülő osztálytársak közössége. Szerető baráti kör alakult ki. Mindmáig erős az összetartozás, minden évben több érettségi találkozót rendezünk.

Az iskolának szabad, derűs légköre volt, jó tanárai, legtöbbit mégis az osztálytársak jelentettek nekem. Itt kell megemlítenem, hogy gimnazistaként ismerkedtem meg *Szilágyi Ernővel*, egy öreg zsidó filozófussal, aki minket, fiatalokat német nyelvre, filozófiára, héberre, a Biblia ismeretére tanított. Őt nem ismeri senki. Cionista volt,

és utóbb tudtuk meg, már jóval a halála után, hogy a vézskorszakban egy zsidómentő akcióban kulcsszereplő volt.¹

– *Hogyan ismerkedtek meg vele?*

– Az öcsém egyik osztálytársát tanította németre. Németórákból tengette az életét. Őt fiút vett maga mellé, mi voltunk

az „Ötök”. A németóra mellett a legmagasabb bölcséleti és vallási kérdésekről beszélt velünk. Ő vitt el először komolyzenei házi koncertekre. Ahol kottával a kézben lehetett lemezről zenét hallgatni. Akkoriban Budapesten keveseknek volt jó minőségű lemezjátszója, le-

mezgyűjteménye. Mindez bevezetés volt az értelmiségi létbe, bevezetés a valláshoz. Ő ugyan zsidó volt, de vitt minket katolikus templomba, zenét, prédikációt hallgatni.

– *És még cionista is...*

– A cionizmusban csalódott. Izrael megalapítását másként képzelte. Ezért sem vándorolt ki. Meg azért sem, mert nagy magyar ember is volt. Érdekes, hogy mindig azt mondta: „a mi urunk Jézus Krisztus”, Ferenc Józsefet pedig így emlegette: „őfelsége a király”. Azt hiszem, a magyar zsidóság zöme ilyen volt. Zsidó és magyar. Mindig héberül olvasta és fordította magyarra nekünk a Bibliát. Az eredmény az lett, hogy mind az öten elmentünk a teológiára.

¹ Szilágyi Ernő (1898–1973) *Kasztner Rezső* zsidómentő akciójában segített. A történetről írott visszaemlékezése halála után jelent meg. Szilágyi Ernő: *Ismeretlen memoár a magyar vézskorszakról*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2005. (A kötetben Somogyi Győző grafikái)

– *Tehát egy zsidó ember tanításai hatására mentek el teológiára.*

– Katolikus teológiára.

– *Őt fiú, kik ők?*

– Az egyik az öcsém, *Somogyi György*, aki a teológiát elvégezve művészettörténész lett. Ketten festők lettek, *Márffy István* és *Gajzágó Sándor*. Az ötödik pedig *Vanyó László*, aki kiváló teológiai professzor lett.

– *Jeles társaság!*

– *Igen, válogatott csapat voltunk. Ernő bácsitól is ezt hallottuk.*

Érettségi után jelentkeztem a Képzőművészeti Főiskolára. Háromszor próbálkoztam, sikertelenül. Közben egy nyomdában segédmunkás voltam. Majd szakmunkás lettem. Négy évet lehúztam nyomdászként. Viszont a vallás és a filozófia oly mértékben érdekelt, hogy két évet civil hallgatóként végeztem el a teológián, ahogy a többiek is – a teológiának köszönhetek szinte mindent, mindenekelőtt azt a műveltséget, amit más egyetemen nem lehetett megszerezni. Mi még akkor latin nyelvű előadásokat hallgattunk, és latinul kellett felelnünk – aztán beöltöztem kispapnak, doktorátust szereztem, és végül fölszenteltek papnak. Noha ez nem volt igazán megalapozott döntés. De volt egy erős hívás. Nem tudtam, hogy mit kell tennem, de valahogyan engem Jézus Krisztus hívott a szolgálatára. S nem bántam meg.

– *Visszatérve még a középiskolára. Tehát a középiskolai életszakaszának a legnagyobb élménye olyan valaki volt, aki nem is oda tartozott.*

– Nem tudok olyan mestert mondani, aki rám, mint művész, hatott volna. Az akkori művészeket zűrös életű alkotóknak láttam, akik próbálnak úgy rajzolni meg festeni, hogy abba ne lehessen belekötni. Aki nem vállalta a szocialista realizmust, az kénytelen volt sündisznóállásba vonulni, és semleges kompozíciókat készíteni, olyanokat, „ami nem ráz”. Amibe a párttitkár nem tud belekötni. Elmaszatolt csendéletek, aktok, absztrakt képek. Ez engem nem vonzott a művészpálya felé. Ezért is döntöttem könnyen úgy, hogy én inkább teológus és tudós leszek.

– *Fel is adta, hogy festő lesz?*

– Igen, feladtam.

Szilágyi Ernő hatására. Ernő bácsi a zenéért rajongott, főleg Wagnerért. Nagy zenei, irodalmi és filozófiai műveltsége volt, de a vizuális művészetek

őt nem érdekelték. Talán a zsidó vallás tilalmi hatására. Értékrendje a többiekre is hatással volt, hiába jártunk mindannyian a Képzőművészeti Gimnáziumba. Vanyó Lászlót például elsőre felvették a főiskolára, kitüntetéssel végezte el, Derkovits-ösztöndíjat kapott, mégis beiratkozott a teológiára. Elvégezte, és utána többé nem is rajzolt, nem is festett. Nagy tudós, patológus lett.

Ugyanakkor a képzőművészettől sem szakadtam el. Érettségi után a Vasutas Képzőművész Kört látogattam. Miközben teológiára jártam, bejártam a főiskola kollégiumába, ott tartottunk nagy vitaesteket, világnézeti kérdésekről is. Amikor aztán papkoromban elkezdtem grafikázni, nem kellett bemutatkoznom, ismertek. Könnyű volt visszatérni az eredeti hivatásomhoz, mert az egykori iskolatársak akkor már befutott művészek voltak, segítettek és befogadtak maguk közé.

aki nem vállalta a szocialista realizmust, az kénytelen volt sündisznóállásba vonulni

– *Ettől kezdve már festőként gondol magára?*

– Grafikusként indultam, de rögtön festeni is kezdtem, ugyanúgy, mint most. A grafikáimat azonnal befogadták. Először Nagy László, az Élet és Irodalom szerkesztője jelentette meg néhány munkámat. Aztán kiállítások, díjak, elismerések sorozata jött. A festményeimtől viszont idegenkedtek. A barátaim óvtak, hogy ezekkel ne álljak elő, mert leszerepelnék. Csak amikor grafikusként meglehetősen hírnévre tettem szert, 1980 után, akkor álltam elő a festményeimmel.

– *Mi ennek a magyarázata?*

– A grafikáim egyfajta ellenzéki magatartást sugalltak, bár én nem annak szántam őket. A festményeim viszont nem voltak besorolhatóak. A grafikáim révén a szamizdat, az ellenzék, a későbbi SZDSZ szubkultúrájába kerültem bele.

– *Ez elég bizarr, merthogy Ön pap, katolikus ember. Miközben az ellenzékiek döntően ateista beállítottságúak.*

– Azért alakult így, mert én nem voltam egy normál pap. Rögtön feltettem magamról, hogy én munkáspap leszek. Hiszen előtte nyomdász voltam, tehát a fizikai munka világa közel állt hozzám. Abban sokkal otthonosabban mozogtam, mint a templomban. Jobban éreztem magam munkásruhában, mint reverendában. Nem is nagyon hordtam. Fizikai munkásként dolgoztam napközben, és csak este

meg hétvégén szolgáltam a templomban. Ezt azonban nem díjazták se a munkahelyi, se az egyházi vezetők, és még kevésbé a III/III-as ügyosztály, mert a háttérben

az dolgozott. Utólag én is kikértem az irataimat, pár évig bejártam kutatni a belügyi levéltárba, és ma már nagyjából tudom, kik jelentettek rólam, milyen ügyek irányították az

életemet anélkül, hogy tudtam volna róla. Végül is kitétek az egyházi szolgálatból hét év után.

– *Hol szolgált?*

– Egy évig voltam falun. Utána budapesti, külvárosi, lerobbant templomokban foglalkoztam az ifjúsággal. Kapcsolatba kerültem az akkori pesti, egyházi „alvilággal”, a meglehetősen kiterjedt földalatti egyházzal. A hatvanas-hetvenes években sok-sok papot és apácát bocsátottak el a szolgálatból.

Kirándulások, erdei misék, hittanórák magánlakásokban, alternatív

egyházi főiskola is alakult. Mindebben a felekezetek együttműködtek. Például én néhány évig a metodistáknál tanítottam egyháztörténetet egy házi egyetemen.

Amikor én teológus meg pap voltam, akkor gyakorlatilag nem voltak püspökök, mert mindegyik börtönben volt, vagy száműzve valami kis faluba, vagy föld alá kényszerítve. Tudtam, hogy az egyház nyomorult helyzetben van. Ennek a helyzetnek szólt, hogy a munkáspapi működési formát választottam, nem az egyházi előjárókkal hadakoztam.

jobban éreztem magam munkásruhában, mint reverendában

amikor én teológus meg pap voltam, akkor gyakorlatilag nem voltak püspökök, mert mindegyik börtönben volt, vagy száműzve valami kis faluba, vagy föld alá kényszerítve

– És a szülei? Bár ők hívő katolikusok voltak, de azért egy vasutasnak, hogy az ő fia pap lesz, az még talán annál is merészebb, mint hogy festő?

– Ők őszintén örültek a döntésnek. Annak, hogy én furcsa pap voltam, annak nem. Rendes papot szerettek volna a fiúkból. De végtelenül toleránsak voltak. Semmire nem erőltettek. Tizennégy éves korunktól például nem követelték tőlünk, hogy járjunk templomba, bár ők mindig ott voltak. Nekünk az öcsém volt egy ateista korszakunk, hogy egyáltalán nem járunk templomba, aztán pedig egyszerre csak beiratkoztunk teológiaiára.

Szüleim az öreg zsidót, Szilágyi Ernőt, nagyon szerették. Mert végtelenül finom úriember volt.

– *Hogyan kerültek kapcsolatba az Ön szülei Szilágyi Ernővel?*

– Az összejövetelek részben a mi lakásunkban folytak. Csütörtök este hattól németóra volt. És akkor betódult egy csomó fiatal, meg az öreg is megjött. Ernő bácsi kezét csókolt anyukámnak, apukámmal elbeszélgetett a vasútról. Meg voltak nyerve. A szüleim nyitottak voltak. Szerintem a katolikus középosztályra ez volt jellemző, hogy például a zsidósággal szemben nem volt bennük semmiféle idegenkedés. Apám zsidó barátokat mentett a holokauszt idején. A családnak is voltak zsidó barátai. Nem voltak vallási előítéleteik. A kommunizmus és az oroszok voltak az ellenségek. Ma már, visszatekintve, szinte idillinek tűnik, hogy az egész magyar társadalomban milyen mértékű volt az egyetértés.

– *Igen, merthogy a nyomás alatt mintha nagyon összejöttünk volna, aztán kiderült, hogy csak jégbe voltunk fagyva a belső megosztottságainkkal együtt.*

Ha egy diák idejönne Önhöz, és megkérdezi, mit tegyen, vagy odaadja a rajzait, és Ön látja, hogy tehetséges, mit mondana neki?

– Több példa volt erre. Megdicsértem, és így biztattam az illetőket: 1. Tanulmányozza a régi mestereket. 2. Csak nemes anyagokat használjon. 3. Rengeteget dolgozzon, és minden művét fejezze be, hozza bemutatható, kiállítható állapotba. 4. Ne törődjön a művészeti trendekkel, divatokkal.

Dolgozzon, mint egy állat. Nekem azt mondták, hogy a művészet az tíz százalék tehetség, és kilencven százalék szorgalom és ambíció. Ezt tartom én is, és ezt mondom mindenkinek. Ügyeskédséssel, ötleteléssel el lehet érni alkalmi sikereket, de igazi művekhez ez kevés.

Márpedig egy művésznek hosszútávon kell az emberiséget szolgálnia, nem pillanatnyi elvárások, trendek szerint.

– *Ma a művészeti kultúra jelentős arányban, a hagyományos értelemben semmiféle művet nem hoz létre.*

– Amikor még pap voltam, akkor az utolsó munkahelyemen a főnököm Erdély Miklós volt. Nagy hatással volt rám. Zsidó származású keresztény ember volt. Egy különös szellemi határvidéken. És azon a munkahelyen, Erdély révén sok művésszel ismerkedtem meg. Ott ismertem meg a feleségemet is. Ott kerültem kapcsolatba az avantgárdal, azzal a világgal, amit ma

balliberális kultúrának neveznek. A másik vonal pedig az öcsém volt, aki a teológia után elvégezte az angol szakot az egyetemen, és neki is az évfolyamtársai, a barátai között is voltak többen, akikből később az SZDSZ, illetve annak az értelmiségi köre formálódott ki. A katolikus egyházi körön kívül ez volt az én közegem. Ez a liberális, részben zsidó szubkultúra. Pesti értelmiségi szubkultúra, amiben az avantgárd vagy neoavantgárd formálódott a szemem láttára. Nemcsak hogy ott dolgoztam, de Erdéllyel és a családjával szoros barátságban voltam. Ő azt akarta, hogy én a gyerekeinek tanítója legyek, ő pedig az egyik nevelt fiamnak a keresztapja lett. Nagy összefonódás volt ez. Én mégis úgy láttam, hogy az avantgárd tévút, szemfényvesztés. Antiművészet, amely szembemegy a több ezer éves művészeti tradícióval, és romboláshoz vezet. Ezen sokat vitatkoztunk. Össze nem vesztünk, de én jártam a magam útját.

– *Hogyan fogadták ebben a körben az Ön műveit?*

– A fekete-fehér grafikáimat értékelték, elismerő kritikákat kaptam, groteszknak minősítették, és így beleillett az értékrendjükbe. De a festményeimet szinte gyűlölték. Mondván: Ez a kiváló grafikus hogy festhet ilyen borzalmas, nacionalista, magyarkodó gicsceket? Miközben gyűjtötték a grafikáimat, a festményeimet nem szerették. Próbáltak jó útra terelni. A grafikáimat gúnyrajzokként – bár nem azok – elfogadták, de a festményeimet nem. Azok annyira az örömfestészet termékei, annyira pozitívak, idilliek, hogy a kritikai ideológia nem tudott velük mit kezdeni.

– *Ön tehát ennek az örömfestészetnek az elkötelezettjévé vált?*

– Mindig is ilyen voltam, örömközpontú. Struccként a fejemet a homokba dugom, a negatívumokat átlépem, igyekszem csak a jóval és a széppel foglalkozni, és minél inkább öregszem, minél kevesebb az időm, annál haszontalanabbnak tartom a negatív dolgokkal való foglalkozást.

– *S ezzel függhet össze talán a Salföldre való költözése is. Visszaköltözni a múlt életformájának keretei közé.*

– Az életformának mindig nagy jelentőséget tulajdonítottam. Biztos hatott rám Marx, hogy a lét határozza meg a tudatot. A baráti köröm sült nagyvárosi. Párizsba, New Yorkba jártak. Cigiznek, kávéat isznak a sötét presszók mélyén, és ott osztják az igazságot, miközben kint ragyog a nap, hajladoznak a fák, zenél a természet.

Mikor kivettem az egyházi szolgálatból, akkor hat vagy nyolc évig vezettem egy képzőművész kört. A csoport üzemekbe, gyárakba járt munkásokat rajzolni. Én

kivitettem őket a városból. Biciklire kaptunk, és száz kilométereket tekertünk például Nógrád megyében, a falvakat jártuk, a természettel ismerkedtünk. Majd elkezdtem Erdélybe járni, meg utazni mindenfelé a Kárpát-medencében a feleségemmel. Aki nagyon hatott rám természetszeretetével. Beszerelmesedtünk a magyar faluba. A magyar vidékbe.

– *Így találtak rá Salföldre is?*

miközben gyűjtötték a grafikáimat, a festményeimet nem szerették

beszerelmesedtünk a magyar faluba

– Gyerekeinknek kerestünk valamilyen nyaralási lehetőséget. Egy romhalmazt tudtunk megvenni itt, húszezer forintért. Azt is apám fizette ki. Aztán az öcsémék is ideköltöztek a szomszéd hegyre. A fiam hazatelepült a családjával Svájc-ból, egyenesen ide. Budapest nem érdekelte. Aztán költöztek ide mások is, vagy vettek legalább egy nyaralót, rokonok, barátok.

– *Akkor hát itt egy különös szubkultúra született az évek során?*

– Igen, bár mi nem ezt akartuk. Mi egy parasztfaluba költöttünk, de a parasztfalu a szemünk láttára omlott szét. A lakosai elköltöztek, meghaltak, eladták a házat, így lett mára egy nyaralófalú, illetve művészfalu. Miután már egy kakas sem kukorékol a faluban, semmi jószág nem maradt, kezdtem fölveszteni a falusi örökséget. Sok állatot tartunk, kertet művelünk.

– *És a tágabb környezet? A Balaton-felvidéki Nemzeti Park? A Káli-medence, a Salföld Major?*

– A Természetvédelmi Major az én ötletem volt, én terveztem meg, és a Nemzeti Park megvalósította.² Megalapítottuk a Káli-medencei Környezetvédelmi Társaságot,³ több száz tagja van. Tömegesen csináljuk a parasztház-megmentést és rekonstrukciót. Az életformát szerettük volna megmenteni. De mentjük legalább az épületeket.

Reménykedtünk a rendszerváltozás-kor, hogy visszaáll a parasztilág. De nem állt vissza, sőt, felgyorsult az elvándorlás, fokozódott az elidegenedés. Én akkor azt mondtam, hogy magamnak és a családomnak létrehozom Noé bárkáját, és ezt az életformát, amennyire lehet, ezt élem és fenntartom. Mert ez a boldogság. A falura költözésben nem az a lényeg, hogy vidéken lakom, hanem hogy falusi életformát élek. Rengeteg értelmiségi költözik ki az agglomerációba, egy lakóparkba, és ott városi életet él.

Itt a lényeg a falusi élet. Egyrészt az önálló élelmiszertermelés, állattartás. Másrészt a paraszti kultúra ápolása, folytatása.

Az életformát szerettük volna megmenteni. De mentjük legalább az épületeket.

– *Mennyire tölti ki a gazdálkodás az életét?*

– El kellett döntenem, hogy paraszteszek vagy művész. A mezőgazdaságból nem lehet megélni. Eltartja magát a rendszer, uniós támogatáshoz is folyamadunk, de magából a termelésből nem lehet megélni. Így hát itt kialakult egy elég összetett életforma. A gazdálkodás és a művészet mellett több egyesületet, alapítványt működtetünk. Én újságot is írok, rajzolok. Már annak is lassan harminc éve, hogy készítem a *Káli Híradó* című kéziratot.⁴ Van egy saját huszár csapatunk, a Salföldi Kopjások.⁵ Annak én vagyok a kapitánya, és ennek keretében folyik a lovas oktatás, ismerkedés a történelemmel, a harc művészetével. A fiúk vívni tanulnak.

² A Salföld Természetvédelmi Major honlapja: <http://www.kali.hu/salfoldmajor/>

³ A társaság honlapja: <http://www.kalihirado.hu/>

⁴ A kézzel írt lap digitálisan elérhető: <http://www.kalihirado.hu/kali-hirado> és a Környezetvédelmi Társaság FB oldalán: <https://www.facebook.com/kalihirado>.

⁵ Az egyesület honlapja: <https://www.salfoldikopjasok.hu/>

– *Miközben itt minden a szelidséget sugallja.*

– *Én sem vagyok harcos, de karddal valahogy mégis jobban mennek a dolgok. Ez részben játék, részben a történelem iránti vonzódás.*

– *Van-e Önnek, Önöknek, az egyesületüknek, a közösségüknek kapcsolata a salföldi, illetve Salföld környéki fiatalokkal, iskolákkal? Ha igen, mit gondol az ő nevelésükről, nevelésükről?*

– *1975-től, amikor Salföldre jöttünk, egész nyáron szakkört tartottam a falusi*

gyerekeknek, és a nyár végén kiállítást rendeztünk a kultúrházban. Miután ezt a rendőrség betiltotta, és a helyi iskolát felszámolták, 1979-ben a feleségem, Korényi Dalma létrehozta a Salföldi

Műhelyt, szövést tanított lányoknak kilenc paraszt szövőszéken, nyári táborok formájában. Az évek folyamán ez kibővült

zene, lovaglás, kézművesség, tánc, állattartás és egyéb foglalkozásokkal. Egy műemlék parasztportánk erre van berendezve. Jelenleg Salföldi Műhely Népfőiskola Egyesület⁶ néven működünk, fiatal oktatók bevonásával tavasztól őszig folyamatosan, egy hetes kurzusokban.

zene, lovaglás, kézművesség,
tánc, állattartás

Osztálytársakkal a Képzőművészeti Gimnáziumból, 1956 szeptemberében

Első háziállataink, a libák - 1980

Társaság Salföldön 1975-ben

Kettős portré feleségemmel, 2007

⁶ Az egyesület honlapja: <https://www.salfoldimuhelynepfiskola.hu/>